

EURO'NUN HUKUKÎ YAPISI VE ÖZELLİKLERİ*

Prof. Dr. Turgut TURHAN**

Değerli konuklar,

Belki fark etmişsinizdir ... İçinde bulunduğumuz şu günlerde, başta Alman Markı olmak üzere, Hollanda Florini, Fransız Frangı, Avusturya Şilini gibi Avrupa paralarını tasarruflarında bulunduran kişileri tatlı bir heyecan ve tatlı bir telaş sarmış bulunmaktadır. Yaşamakta olduğumuz ekonomik krize rağmen bu tür paraları tasarruflarında bulunduran bu şanslı kişilerin ortak kaygıları ve ortak soruları ise şu olmaktadır: "Efendim 1 Ocak 2002 tarihinde Avrupa Birliği (AB.)'ne üye ülkelerin paraları tedavülden kalkacak ve her bir devletin ulusal parası yerine Euro adı verilen ortak bir para tedavüle girecekmiş. Peki biz, bizim gibi, başta Alman Markı olmak üzere, ellerinde veya hesaplarında AB.'ne üye olan ülkelerin paralarını bulunduran kişilerin durumu ne olacaktır? Nedir bu Euro? Nereden çıktı ve hesaplarımızı alt-üst etti? Şimdi biz, elimizdeki, hesaplarımızdaki Markları Dolara mı çevirelim, yoksa Türk Lirasına çevirip vadeli mevduat hesabına mı yatıralım? Yoksa her ikisinden de vazgeçip, elimizdeki Markları Euro denen bu yeni paraya mı çevirelim? Acaba hangisi daha kârlı olur?"

İşte değerli konuklar, bu kısa sohbetimizde, sizlere, son günlerde insanları tatlı bir "kâr-zarar" hesabı içine sokmuş bulunan "Euro"yu tanıtmaya çalışacağım. ancak hemen belirteyim ki, bu tanıtım, sembolik bir açılış dersi çerçevesinde oldukça genel çizgiler içinde olacaktır. Öte yandan, bu genel çizgiler içinde Euro'nun sadece hukukî özelliklerine değinilecek, ekonomik yapısı üzerinde durulmayacaktır.

(*) Bu metin, A.Ü. Hukuk Fakültesi'nin 76. Kuruluş Yıldönümü nedeniyle 5 Kasım 2001 tarihinde gerçekleştirilen kutlama töreninde verilmiş olan açılış dersinin yeniden ele alınarak işlenmiş şeklidir.

(**) A.Ü. Hukuk Fakültesi Devletler Özel Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

I) SİYASAL BÜTÜNLEŞMENİN SON HALKASI OLARAK EURO

Öncelikle şu noktayı vurgulamakta yarar vardır ki, bazı yazarların "Avrupa Parası", bazılarının ise "Avrupa Birliği Parası" olarak adlandırdığı Euro, her ne şekilde adlandırılırsa adlandırılınsın, gerçekte, AB'nin nihaf olarak hedeflediği siyasal bütünleşme stratejisinin bir ürünüdür¹. Şöyle ki: II. Dünya Savaşını izleyen yıllar içinde "siyasi bütünleşme"ye yönelik Birlik üyesi ülkeler², siyasal bütünleşmenin öncelikle "ekonomik bütünleşme"den geçtiğini ve ekonomik bütünleşmenin ortak bileşeninin ise "parasal bütünleşme" olduğu gerçeğini çok çabuk fark etmişlerdir³. Bu gerçek doğrultusunda yan yana gelen 15 üye ülkeden 11'i, Maastricht kriterleri çerçevesinde, bir yandan enflasyon oranlarını, faiz hadlerini, kamu kesimi bütçe açıklarını ve toplam borç stoklarını belli sınırların altına düşürürken⁴; diğer yandan da ulusal paraları arasındaki dalgalanma oranlarını minimize etmek suretiyle⁵ "parasal birliği" gerçekleştirme taahhüdü altına girmişlerdir⁶. İşte bugün burada ele aldığımız Euro da, verildiği tarih itibarıyla İngiltere, İsveç, Danimarka ve Yunanistan dışında kalan Birlik üyesi 11 ülkenin bu taahhüde bağlı olarak gerçekleştirdikleri uzun ve sistematik çalışmalarının bir ürünü olarak karşımıza çıkmış bulunmaktadır⁷. Kuşkusuz ki, 1 Ocak 1999'dan beri zaten kullanımda olan Euro'nun 1 Ocak 2002'de efektif olarak da tedavüle girmesiyle birlikte, AB'İ, siyasal bütünleşmeye giden yolda çok önemli bir adım atmış olacak ve Avrupa, "Birleşik Avrupa Devletleri"ne çok daha yakınlaşmış olacaktır⁸. Bu arada, 11 üye ülkenin parasal bütünleşme taahhüdünde bulunduğu tarihte Maastricht kriterlerini gerçekleştiremediği için Euro halkası dışında kalmış olan Yunanistan'ın, bu kriterleri 2001 yılı içinde gerçekleştirmek suretiyle Euro'ya katıldığını ve böylelikle Euro'yu 1 Ocak 2002 tarihinden itibaren

(¹) Savaş, V.F.: Çağımızın Dencyi Euro, İstanbul 1999, sh. 240 vd.; **Kibritleioğlu**, A.: Euro'nun Türk Ekonomisi Üzerindeki Etkileri, Euro El Kitabı, Ankara 2000, sh. 315.

(²) Savaş, sh. 240 vd.

(³) **Birinci**, Y.: Euro'nun Uluslararası Finansal Piyasalar ve Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkileri, İstanbul 2001, sh. 4; **Kibritleioğlu**, sh. 315.

(⁴) Maastricht uyum kriterleri için bkz. **Birinci**, sh. 28; Savaş, sh. 32-33.

(⁵) **Birinci**, sh. 28-29.

(⁶) Maastricht kriterlerinin ekonomik yorumu ve parasal birliğin aşamaları için bkz. **Birinci**, sh. 29-32.

(⁷) Parasal Birliğin gelişim süreci ve Euro'nun hazırlık çalışmaları için bkz. **Wahlig**, B.: European Monetary Law: The Transition to the Euro and the Scope of Lex Monetæ, International Monetary Law, New York 2000, sh. 121 vd.

(⁸) **Akkaya**, Ç.: "Birleşik Avrupa Devletleri Yolunda Dev Adım", 25 Aralık 2001 tarihli Zaman Gazetesi, sh. 10; ayrıca bkz. Savaş, sh. 235 vd.

efektif olarak tedavüle sokacak olan ülkelerin sayısının da 12'ye çıktığını belirtmek gerekir⁹.

II) BİR PARA BİRLİĞİ ÖRNEĞİ OLARAK EURO

Efendim, devletlerin çeşitli nedenlerle, çeşitli tarihlerde, aralarında para birlikleri oluşturdukları tarihten bildiğimiz bir gerçektir. Lüksemburg Ekonomik İşbirliği Anlaşmasında olduğu gibi, bu birliklerden bazıları sadece birlik içinde tek para kullanılmasına yol açarken; Almanya örneğinde olduğu gibi, diğerlerinde ise iş siyasal bütünleşmeye kadar gitmiştir¹⁰. Ancak belirtmek gerekir ki, bir para birliği örneği olarak Euro, gerek Avrupa ve Dünya ekonomisi üzerinde yaratacağı etkiler¹¹, gerek hukukî yapısı itibarıyla¹², insanoğlunun şimdiye kadar tanık olduğu klâsik para birliklerinden oldukça farklı olup, tamamiyle kendine özgün bir yapıya sahiptir¹³. Aslında düşünülecek olursa, "12 benzemez" tarafından inşa edilen bir "para birliği"nin, kendisinden önceki birliklere benzemesi de herhalde düşünülemezdi!

Değerli konuklar,

Bir para birliği örneği olarak Euro'nun kendisinden önce görülen birlik örneklerine benzemediğini ve kendine özgün bir yapısı olduğunu söyledik. Nedir bu özgün yapının karakteristikleri? İzin verirseniz şimdi de kısaca bu sorunun cevabı üzerinde durmak istiyorum.

(⁹) Euro'nun 10 Ocak 2002 tarihinde tedavüle gireceği ülkeler, İngiltere, İsveç ve Danimarka dışında kalan Birlik üyesi ülkelerle sınırlı değildir. Euro bu ülkeler yanında, Andora Krallığı, Karadağ, Kosova, Monako, San Marino ve Vatikan ile Fransa'nın deniz aşırı kolonileri (Martinik, Fransız Guayanası, Guadelup, Reunion, Mayot ve Saint-Pierre-et Miquelon) de dahil olmak üzere toplam 24 ülkede tedavüle girecektir. Bu konuda bkz. **Akkaya**, sh. 10.

(¹⁰) Tarih boyunca görülen önemli parasal birlik türleri ve bunların işlevleri için bkz. **Töre**, N.: Yeni Bir Dünya Parası: Euro, Euro El Kitabı, Ankara 2000, sh. 15 vd.; ayrıca bkz. **Savaş**, sh. 91 vd.

(¹¹) Euro'nun Avrupa, Dünya ve Türkiye ekonomisi üzerindeki etkileri için bkz. **Arısan**, N.: Euro'nun Genel Makro Ekonomik Etkileri, Euro El Kitabı, Ankara 2000, sh. 85 vd.; **Altay**, Ö.: Euro'nun Türkiye Ekonomisi ve Ödemeler Dengesine Etkisi, Euro El Kitabı, Ankara 2000, sh. 39 vd.; **Birinci**, sh. 68 vd., sh. 195 vd.; **Savaş**, sh. 91 vd., sh. 143 vd.; **Kıbrıçoğlu**, sh. 315 vd.

(¹²) Euro'nun özgün hukukî yapısı için bkz. **Turhan**, T.: Euro'nun Özgün Yapısı Karşısında Sözleşmelerin Sürekliliği İlkesi, Euro El Kitabı, Ankara 2000, sh. 155 vd.

(¹³) **Wahlig**, B.: Euro'nun Hukukî Yapısı ve Euro Kullanımının Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği Üyesi Devletlerde Yarattığı Hukukî Sorunlar ve Getirilen Çözümler, Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'nin Doğurduğu Hukukî Sorunlar ve Türkiye, Ankara 1999, sh. 35 vd.; **Nierop**, E.: Euro Kullanımının Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'ne Üye Olmayan Devletler Açısından Yaratabileceği Hukukî Sorunlar ve Öngörülen Çözümler, Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'nin Doğurduğu Hukukî Sorunlar ve Türkiye, Ankara 1999, sh. 57 vd.

Öncelikle şu noktayı belirtmek gerekir ki, Euro, AB. Konseyi tarafından hazırlanan bir veya iki hukukî metnin yürürlüğe konmasıyla 31 Aralık 2001'i, 1 Ocak 2002'ye bağlayan gecede oluşacak kadar basit bir para birliği değildir. Avrupa Parasal Birliğinin, Euro adı verilen paranın yılbaşı gecesi efektif olarak yürürlüğe girmesiyle oluşacağını sanmak ve Euro olgusunu topluma da bu şekilde açıklamak konuyu biraz basite indirgemek olacaktır. Tam tersine, Euro, somut olarak 1 Ocak 1998 tarihinde başlamış olan, halen devam eden, ulusal paralarını 1 Ocak 2002 tarihinde tedavülden kaldıracak olan ülkeler açısından bu tarihte sona erecek olan, ancak ulusal paralarını Ocak ve Şubat 2002'nin çeşitli tarihlerinde tedavülden kaldıracak olan devletler açısından¹⁴ etkileri 2002 yılına da sarkacak olan bir "süreci" ifade etmektedir.

Değerli konuklar,

Bu uzun ifademizi biraz daha açacak olursak şu gözlemleri dile getirmemiz mümkündür: Meyvası "Euro" olan Avrupa Parasal Bütünleşme stratejisini hazırlayanlar, bu bütünleşme sürecinin, birbirine bağlı üç evre içinde gerçekleşmesini öngörmüşlerdir:

— Bunlardan birinci evreyi oluşturan (A) evresi, Avrupa Merkez Bankasının kurulduğu 1 Ocak 1998 tarihinde başlamış ve Euro'nun kaydı para olarak yürürlüğe girdiği 1 Ocak 1999'da sona ermiştir. Avrupa Merkez Bankasının tek para ve döviz politikasını oluşturarak bir yandan yasal, yapısal ve teknik hazırlıklara başlaması; diğer yandan da banka ve finans sektörü ile tüketicilerin eğitilmesi, bu evrenin en önemli özellikleri olmuştur. Ancak bu evrenin belirleyici özelliğinin, üye ülkelerin ulusal paralarının Euro karşısındaki değerlerinin, örneğin 1 Euro=1.95 Alman Markı, 6.55 Fransız Frangı, 2.20 Hollanda Florini şeklinde sabit ve geri dönülemez bir biçimde belirlenmesi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır¹⁵.

— Yapısal olarak daha karmaşık olan (B) evresi ise, Euro'nun kaydı para olarak kullanıma girdiği 1 Ocak 1999 tarihinde başlamış olup, halen devam etmekte olan bir evredir. İçinde bulunduğumuz bu evre, Euro'nun efektif olarak tedavüle gireceği tarih olan 1 Ocak 2002 de sona erecektir. Bu evrenin en belirleyici özelliği ise, Euro'nun kaydı para olarak kullanıma girmiş olmasına rağmen, ulusal paraların da tedavülde kalması olmuştur.

(¹⁴) Nitekim, Hollanda Florini 28 Ocak 2002'de; İrlanda Lirası 9 Şubat 2002 de; Fransız Frangı 17 Şubat 2002'de, Alman Markı, Avusturya Şilini, Belçika Frangı, Fin Markası, İspanyol Pesetası, İtalyan Lireti, Lüksemburg Frangı, Portekiz Esküdosu ve Yunan Drahmisi toplu olarak 28 Şubat 2002 tarihinde tedavülden kalkacaktır.

(¹⁵) Ulusal paraların Euro'ya dönüşümü için bkz. **Üstünkaya, H.**: Euro ve Sözleşmelere Etkisi, Ankara 2001, sh. 45 vd.

Ulusal paraların tedavülde bırakılmış olması nedeniyle, bu evre içinde Euro kullanımını zorunlu hale getirilmemiş ve "zorlama yok/sınırlama yok" ilkesi uyarınca¹⁶, taraflar Euro üzerinde anlaşmadıkça, başta sözleşmeler olmak üzere, her türlü hukukî işlemin ulusal paralar üzerinden yapılmasına ve para borçlarının da yine ulusal paralarla ifa edilmesine imkân tanınmıştır. Aynı şekilde, yine bu evre içinde benimsenmiş olan "sözleşmelerin sürekliliği" ilkesi uyarınca da, Euro'nun kullanıma girmiş olmasının, ulusal paralar üzerinden yapılmış olan sözleşmelerin şartlarında bir değişiklik yaratmayacağı, taraflardan birine sözleşmeyi tek taraflı fesh etme hakkı vermeyeceği ve haklı bir ifa engeli olarak da kabul edilemeyeceği görüşü benimsenmiştir¹⁷.

— Nihayet, 1 Ocak 2002 tarihinde başlayacak olan ve Euro takvimince "son evre" olarak nitelendirilen (C) evresinin temel özelliği ise, bu evrenin başlayacağı tarihte, Euro'nun efektif olarak tedavüle girecek olmasıdır. Gerçekten, 1 Ocak 2002 tarihinde, tüketiciler, 5, 10, 20, 50, 100, 200 ve 500'lük kupürler halinde banknot olarak veya 1, 2, 5, 10, 20 ve 50 sentler halinde madeni para olarak Euro'yu fiziki olarak ellerine alabileceklerdir. Bu evrenin diğer bir önemli özelliği de, üye ülkelere, ulusal paralarını Euro ile değiştirmek için 6 aylık bir süre vermiş olmasıdır. Üye ülkeler, ulusal paralarını Euro ile değiştirene kadar, her iki paranın da yine birlikte tedavülde kalması uygun görülmüştür. Ancak sevindiricidir ki, geçiş süresi içindeki hazırlıklarını çok çabuk tamamlayan üye ülkeler Temmuz ayına kadar beklememiş ve 1 Temmuz 2002 tarihinden çok daha önce ulusal paralarını Euro ile değiştirebileceklerini açıklamışlardır. Buna göre, Hollanda Florini 28 Ocak 2002'de, İrlanda Lirası 9 Şubat 2002'de, Fransız Frangı 17 Şubat 2002'de ve Alman Markı, Avusturya Şilini, Belçika Frangı, Fin Markası, İspanyol Pesetası, İtalyan Lireti, Lüksemburg Frangı, Portekiz Eskudosu ve Yunan Drahmi'si toplu olarak 28 Şubat'ta yürürlükten kalkacaktır. Bu paralar tedavülden kalktıktan sonra "tarihi para" sıfatını kazanacaklar ve Euro, anılan ülkelerde, paranın her üç fonksiyonunu haiz olan tek para birimi olacaktır.

Değerli konuklar,

Yapmış olduğum bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, oldukça karmaşık bir takvime ve yapıya sahip olan Euro, öyle bir gecede ortaya

(16) "Zorlama yok/sınırlama yok" ilkesi için bkz. Üstünkaya, sh. 49 vd.

(17) "Sözleşmelerin sürekliliği (devamlılığı)" ilkesi için bkz. Turhan, T.: Sözleşmelerin Sürekliliği Bakımından Euro ve Türk Hukuku, Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'nin Doğurduğu Hukuki Sorunlar ve Türkiye, Ankara 1999, sh. 84 vd.; Turhan, T.: Euro'nun Özgün Yapısı Karşısında Sözleşmelerin Sürekliliği İlkesi, Euro El Kitabı, Ankara 2000, sh. 155 vd.

çıkan bir değişimin ürünü değildir. Tam tersine, Euro 1 Ocak 1999'da başlayan, 1 Ocak 2002'de kısmen tamamlanmış olan ve ulusal paraların tedavülünden kalkacağı tarihe kadar da devam edecek olan bir sürecin ürünüdür.

III) BİR PARA REFORMU ÖRNEĞİ OLARAK EURO

Değerli konuklar,

Karmaşık yapısını ve kendine özgün takvimini yukarıda kısaca açıkladığım Euro'nun, bir para reformu olarak gösterdiği ilginç özelliklere de kısaca değinmeden geçemeyeceğim. Şöyle ki;

– Efendim her devlet, kendi parası üzerinde, milletlerarası hukuktan gelen tek ve bölünmez bir yetkiye sahiptir. Hatta bu nedenle, "her devlet kendi parasının efendisidir" deyişi para hukukunda sık sık tekrarlanan bir deyiştir. Bu anlamda her devlet, para birimi de dahil olmak üzere, kendi para sisteminin işleyişine ilişkin kuralları kendisi koyar ve kendisi yürürlükten kaldırır. Oysa Euro gerçeğinde, para reformunu yaparak önce üye ülkelerin paralarının tedavülünü sınırlayan ve daha sonra da bu paraları tedavülden kaldıran herhangi bir devlet değil, fakat devletlerüstü bir örgüt olan Avrupa Birliği'dir¹⁸. Aslında bu olgu da, bir yandan parasal egemenlik anlayışının günümüzde ne kadar değiştiğini gösterirken; diğer yandan da Avrupa Birliği'nin ne kadar mükemmel bir "ortak egemenlik" anlayışına dayandığını göstermektedir. Zira bu satırları okuyanların da takdir edebileceği gibi, devletlerin, paraları üzerindeki egemenliklerinden vazgeçerek bunu ortaklaşa bir örgüte devretmeleri kolaylıkla gerçekleştirilecek bir kurum değildir. Ancak Avrupa Birliği'nin dayandığı ortak egemenlik anlayışı, para konusunda bile devletlerin egemenliklerini devredebilmelerini sağlamıştır¹⁹.

– Öte yandan, iki Almanya'nın birleşmesi örneğinde olduğu gibi, klâsik para birliklerinde, yeni para birimi ya derhal, ya da çok kısa bir süre sonra tedavüle girer. Oysa Euro, 1 Ocak 1999'da kullanıma girdiği halde, ancak 1 Ocak 2002'de tedavüle girebilmiştir. Diğer bir ifadeyle, kaydı para olarak yürürlüğe girmiş olan bir paranın, efektif olarak tedavüle girmesi için üç yıl beklenmiştir. Oysa ki, para hukukunda normal olan, önce efektif olarak yeni para biriminin tedavüle girmesi, daha sonra da aynı para

(¹⁸) Bkz. Turhan, (Euro'nun Özgün Yapısı), sh. 156.

(¹⁹) Günümüzde parasal egemenlik kavramının geçirdiği değişim için bkz. Treves, T.: Monetary Sovereignty Today. International Monetary Law, London 2000, sh. 111 vd.

biriminin kaydı para olarak kullanılmaya başlanmasıdır. Ancak özgün yapısı içinde, Euro'da bu yolun tam tersi izlenmiştir²⁰.

– Bir para reformu olarak Euro'nun diğer bir özgün yanı da, kendisi yeni para birimi olarak kullanıma girmiş olmasına rağmen; 1 Ocak 1999 ile 1 Ocak 2002 tarihleri arasında ulusal para birimlerini de tedavülde bırakması olmuştur²¹. Diğer bir ifadeyle, anılan tarihler arasında hem Mark, Liret, Frank gibi ulusal paralar, hem de Euro, hesap ve/veya ödeme parası olarak kullanılabilmiştir. Oysa, yeni para birimi kullanıma girdiği halde, eski para birimini de tedavülde bırakan bir para birliğine veya para reformuna dünyamız hiç tanık olmamıştır.

– Nihayet, Euro'nun bir para reformu olarak göstermiş olduğu son bir özellik de, kendisinin kullanımında, ulusal paraların da tedavülde bulunduğu tarihler içinde, ulusal paraların Euro karşısındaki hukukî stütüsüdür. Zira ilginçtir ki, bu dönem içinde, ulusal paralar Euro'nun birer alt bölümü olarak tanımlanmış ve öyle işlem görmüşlerdir. Bu çok ilginç bir özelliktir, zira, şimdiye kadar hiç bir para reformunda, yeni para biriminin yanında hukuki varlığını sürdüren ve bir ifa aracı olarak kabul edilen eski para biriminin, yeni para biriminin bir alt birimi olarak kabul edilmesi söz konusu olmamıştır²².

IV) EURO'YU ÇEVRELEYEN İKİ ADET KONSEY TÜZÜĞÜ

Değerli konuklar,

Yapmış olduğumuz bütün bu açıklamalarla ortaya koymaya çalıştığımız Euro'nun özgün yapısı iki adet Konsey Tüzüğü tarafından düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu iki adet Tüzük Euro'yu hukukî bakımdan çevrelemiş olup, Euro'nun hukukî yapısının iki aslı kaynağını oluşturmuştur. Bunlardan birincisi 20 Haziran 1997 tarihinde yürürlüğe girmiş bulunan 1103/97 sayılı Tüzük; ikincisi ise 1 Ocak 1999'da yürürlüğe girmiş bulunan 974/98 sayılı Tüzüktür. Belirtmek gerekir ki, her iki Tüzük de Euro'ya ve genel olarak para hukukuna ilişkin oldukça teknik düzenlemeler getirmektedir. Sizlerin canını sıkmamak ve değerli vakitlerinizi daha fazla almamak için bu teknik düzenlemeleri bir tarafa bırakacak olursak²³, 1103/97 sayılı Tüzüğün "hukukî kesinlik ve güvenliği" sağlamak²⁴; 974/98 sayılı Tüzüğün ise daha

⁽²⁰⁾ Daha fazla bilgi için bkz. **Turhan**, (Euro'nun Özgün Yapısı), sh. 156.

⁽²¹⁾ Daha fazla bilgi için bkz. **Turhan**, (Euro'nun Özgün Yapısı), sh. 156-157.

⁽²²⁾ Daha fazla bilgi için bkz. **Turhan**, (Euro'nun Özgün Yapısı), sh. 157.

⁽²³⁾ Her iki Tüzüğün getirdiği teknik düzenlemelerin ayrıntıları için bkz. **Üstünkaya**, sh. 34 vd.

⁽²⁴⁾ **Üstünkaya**, sh. 35.

teknik karakteri haiz olan parasal sorunları çözümlenmek üzere²⁵ hazırlandığını söylememiz mümkündür.

A. 1103/97 sayılı tüzük

1103/97 sayılı tüzüğün hazırlık çalışmalarına bakıldığında, Euro'nun 1 Ocak 1999 tarihinde kaydı para olarak kullanıma girecek olmasının, devrin banka ve finans sektörünü ciddi bir güvensizliğe düşürdüğü görülmektedir. Devrin banka ve finans sektörü, özellikle ulusal paralar üzerinden yapılmış olan bankacılık ve finans sözleşmelerinin akibetlerinin ne olacağından kuşku duymuş ve yürürlüğe konacak bir düzenlemeyle, bu konunun açıklığa kavuşturulmasını gündeme getirmiştir²⁶. İşte Konsey, hazırlanmış olduğu 1103/97 sayılı Tüzükle banka ve finans sektörünün bu kuşku ve kaygılarını gidermeyi amaçlamıştır. Bu amaç çerçevesinde, 1103/97 sayılı Tüzük:

— Euro'nun kaydi para olarak 1 Ocak 1999 tarihinde kullanıma gireceğini;

— Euro'nun, bir paranın sahip olduğu bütün özelliklere aynen sahip olan bağımsız ve kendi başına bir para birimi olacağını hükme bağladıktan sonra, "sözleşmelerin devamlılığı ilkesinin hukukta genel kabul gören bir ilke olduğunu; bu nedenle, başta sözleşmeler olmak üzere hiçbir hukukî aracın yeni para biriminin kullanıma girmesinden etkilenmeyeceğini; nominal faiz oranları da dahil olmak üzere, tarafların sözleşmelerinde kararlaştırdıkları bütün hususların aynen devam etmesinin asıl olduğu (md. 3)" şeklinde bir düzenleme getirmiş bulunmaktadır. "Sözleşmelerin devamlılığı" ilkesi olarak adlandırılan bu ilke uyarınca, Euro'nun 1 Ocak 1999'da kullanıma girmiş olması veya 1 Ocak 2002'de tedavüle girecek olması sözleşmenin şartlarında bir değişiklik yapılmasına yol açmayacağı gibi, taraflardan biri, sözleşmeyi tek taraflı olarak fesh edemeyecek veya "hata" veya "objektif imkânsızlık" nedeniyle borcunu ifa etmekten kaçınamayacaktır²⁷.

⁽²⁵⁾ Üstünkaya, sh. 47-48.

⁽²⁶⁾ Turhan, (Sözleşmelerin Sürekliliği), sh. 86 vd.

⁽²⁷⁾ "Sözleşmelerin sürekliliği" ilkesi hakkında geniş bilgi için bkz. Turhan, (Sözleşmenin Sürekliliği İlkesi), sh. 84 vd.

B. 974/98 Sayılı Tüzük

Bir yandan banka ve finans sektörünün, diğer yandan da tüketicilerin içine düştükleri güvensizliği "sözleşmelerin sürekliliği" ilkesiyle aşan Komisyon, 974/98 sayılı tüzükle de, Euro'nun kullanıma ve tedavüle girecek olmasının para hukuku açısından doğuracağı sorunları çözmeye yönelmiştir. Bu amaç çerçevesinde, "Madrid Zirvesinde alınan kararlara uygun olarak, Avrupa Para Birimine verilen adın Euro" olacağını hükme bağlayan 974/98 sayılı tüzük,

— Euro'nun kullanıma gireceği 1 Ocak 1999'da, Euro'nun ulusal paralar karşısındaki değerinin sabit ve geri dönülemez bir biçimde belirleneceğini;

— Euro'nun bu değişim oranları dahilinde ulusal paraların yerini alacağını;

— Geçiş süreci içinde ulusal para birimlerinin Euro'nun birer alt birimi olarak işlem göreceğini

hükme bağladıktan sonra,

— Para birliğine katılan ülkelerin kendi egemenlik alanları içinde Euro'yu mutlak ve tek para olarak kullanma yoluna gidebileceklerini;

— Ancak "zorlama yok/sınırlama yok" ilkesi gereğince, geçiş dönemi içinde yapılacak olan sözleşmelerin veya diğer hukukî araçların Euro veya ulusal paralar üzerinden de yapılabileceğini,

— Aynı şekilde, yine geçiş dönemi içinde, eğer taraflar Euro üzerinde anlaşmamışlarsa, yapılacak olan ödemelerin de Euro ile yapılabileceğini

hükme bağlamıştır²⁸.

Ancak "zorlama yok/sınırlama yok" ilkesine rağmen, 974/98 sayılı tüzük,

— 1 Ocak 2002 tarihinde Euro'nun efektif olarak tedavüle gireceğini;

(²⁸) "Zorlama yok/sınırlama yok" ilkesi için bkz. Üstünkaya, sh. 49 vd.

— Üye ülkeler açısından, ulusal paraların geçerliliğinin geçiş döneminin bitiminden itibaren en fazla 6 ay süreceğini yani ulusal paraların en geç 30 Haziran 2002 tarihinde hukuken yok olacaklarını ve

— bu tarihten itibaren halâ mevcut olan ve henüz ifa edilmemiş olan her türlü hukukî araçta ulusal para birimlerine yapılan atıfların 1 Ocak 1999 da yürürlüğe konan sabit dönüşüm oranları üzerinden Euro'ya yapılmış sayılacağını

hükme bağlamış bulunmaktadır. Yapılan bu kısa açıklamadan da anlaşılacağı gibi, 974/98 sayılı tüzük tamamıyla teknik para konularının düzenlenmesine ayrılmış bir metindir.

V. TÜRK HUKUKUNDA EURO

Değerli konuklar,

Son olarak Euro'nun Türk hukukundaki konumu üzerinde durmak istiyorum. Şöyle ki, Türkiye AB'ne üye olmadığından, Euro'nun hukukî çerçevesini çizen iki adet Konsey tüzüğüne ülkemizde hukukî bir etki doğurabilmesi mümkün değildir. Buna karşın, ülkemizde, başta Alman Markı olmak üzere, parasal birliğe üye olan ülkelerin ulusal paraları üzerinden gerçekleştirilen işlemlerin hacminin çok büyük mabâğlara ulaştığı bilinmektedir. Kaldı ki, ülkemiz, dış ticaretinin %50'sini AB. üyesi ülkelerle gerçekleştirmekte ve Türkiye'ye doğrudan yabancı sermaye yatırımı yapan Birlik üyesi ülkelerin bu yatırımlardaki payı da %70'lere varmaktadır. Aynı şekilde, Birlik üyesi ülkelerde çalışan vatandaşlarımızın, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasında (TCMB.) açmış oldukları döviz tevdiat hesaplarının tutarı da, 21 milyar Alman Markını aşmış bulunmaktadır. Nihayet, TCMB.'nin resmî rezervlerinin %60'ının da, AB. üyesi ülkelerin ulusal paralarından oluştuğu bilinmektedir²⁹. Bütün bu ekonomik veriler dikkate alındığında, AB.'nin Euro'yla ilgili olarak yapacağı her türlü tercihin veya kararın, başta bankacılık ve finans sektörleri olmak üzere ülkemizi de yakından etkileyeceği açıktır.

İşte bu gerçeğin farkında olan TCMB.'i, hiç vakit geçirmeden, Euro'nun Türk hukukuna yapabileceği olası etkileri ve bu etkilere karşı geliştirilebilecek çözüm yollarını incelemeye başlamıştır. Bu inceleme çerçevesinde

— öncelikle Birlik üyesi ülkelerin,

(²⁹) Bkz. Birinci. sh. 195 vd.

— daha sonra da ABD. ve Japonya gibi birlik üyesi olmayan ülkelerin

Euro'ya ilişkin çalışmalarını ele alarak değerlendiren TCMB.'i daha sonra bir "hukuk çalışma grubu" kurmuştur. TCMB.'nin yaptığı ön çalışmaları Türk hukukunu da dikkate alarak değerlendiren bu çalışma grubu Euro'nun Türk hukukuna olası etkilerinin, AB. mevzuatı paralelinde hazırlanacak olan bağımsız bir kanunla düzenlenmesini uygun bulmuştur. Bu görüş çerçevesinde yürütülen çalışmalar sonunda "Euro'nun Hukukî Araçlara Etkisi Hakkında Kanun Taslağı" hazırlanarak kamuoyuna sunulmuştur³⁰. Birisi milletlerarası nitelikte olmak üzere iki ayrı sempozyumda tartışılarak³¹ değerlendirilen taslak, gerekli düzeltme ve eklemeler yapılarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulmuş ve 24 Şubat 2000 tarihinde Kanunlaşarak "Euro'nun Hukukî Araçlara Etkisi (ile Akaryakıt Tüketim Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması) Hakkında Kanun" adı altında³² yürürlüğe girmiş bulunmaktadır.

Efendim Akaryakıt Tüketim Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanuna İlişkin düzenlemeleri bir tarafa bırakacak olursak, Euro Kanunu'nun aslında 6 maddeden oluşan kısa bir Kanun olduğu görülür.

Kanunun 1. maddesi amacı; 2. maddesi ise kapsamını düzenlemiştir. Buna göre, Kanunun amacı, "tek para sistemine dahil olan AB. üyesi ülkelerin ulusal paralarına veya Ecu.'ye atıf yapan hukukî araçlar üzerinde, Euro'nun kullanıma girmesi nedeniyle ortaya çıkabilecek sonuçların tâbi olacağı esas ve usulleri" düzenlemektedir.

Euro, Ecu., ulusal para birimleri, Euro'nun kullanıma girdiği teorik ve hukukî araçlar kavramlarından ne anlaşılması gerektiği ise Kanun'un 3. maddesinde tanımlanmıştır.

Kanun'un 4. maddesi ise, tedavülden kalkacak olan ulusal para birimlerine veya Ecu.'ya gönderme yapan hukukî araçların akibetlerinin ne olacağını düzenlemiştir. Buna göre, kanunlarda ve diğer mevzuatta ulusal para birimlerine yapılan bütün göndermeler, ulusal paraların tedavülden kaldırıldıkları tarihten itibaren, Avrupa Birliği tarafından geri dönülmez bir şekilde sabitlenerek belirlenen ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

⁽³⁰⁾ Taslağın hazırlık çalışmaları için bkz. Özgediz, Y.: Türkiye Açısından Euro'nun Kullanıma Girmesinin Hukukî İlişkilere Etkileri ve Çözüm Yolları, Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'nin Doğurduğu Hukukî Sorunlar ve Türkiye, Ankara 1999, sh. 117 vd.

⁽³¹⁾ "Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'nin Doğurduğu Hukukî Sorunlar ve Türkiye (5-8 Kasım 1998 Abant), Ankara 1999; "İlk Yılında Euro: Düzenlemeler, Politikalar, Gelişmeler, Sorunlar, Etkiler ve Beklentiler Semineri" (18-22 Ekim 1999), Euro El Kitabı, Ankara 2000.

⁽³²⁾ 4538 Sayılı Kanunun metni için bkz. 27.2.2000 tarih ve 23977 sayılı Resmî Gazete.

tarafından da ilân edilen değişim oranları uygulanarak Euro'ya yapılmış olarak kabul edilecektir. Aynı şekilde, Euro'nun kullanıma girdiği tarihten önce yapılmış olan ve Ecu.'ya gönderme yapan işlemler de 1 Ecu. = 1 Euro oranında Euro'ya çevrilecektir.

Kanun'un 5. maddesi ise, daha önce üzerinde durduğumuz ve önemli olduğunu vurguladığımız bir konuyu, "sözleşmelerin ve diğer hukukî işlemlerin sürekliliği" konusunu ele almış bulunmaktadır. Buna göre, ulusal para birimlerinin tedavülden kaldırılarak yerine Euro'nun tedavüle girmiş olması veya ulusal para birimleri üzerinden belirlenmiş olan referans faiz oranlarının veya oran belirleme yönteminin değişmiş olması, sözleşmenin veya işlemin taraflarından birine, söz konusu işlem veya sözleşmeyi tek taraflı olarak değiştirme veya fesh etme hakkı vermeyecektir.

Kanımızca, bu Kanun'un Türk hukuk sistemine getirdiği çok önemli diğer bir yenilik de, Kanun'un 6. maddesiyle getirilmiş olan yeni bağlama kuralları olmuştur. Bunlardan 6. maddenin 1. fıkrasında yer alan kural "Lex Monetæ" kuralı olup, "ulusal paraların tanımını ve bu arada Euro'nun tanımını"da o parayı basarak tedavüle sokan devletin hukukuna tâbi kılan kuraldır. 6. maddenin 2. fıkrası ise paranın, borcun kapsamı üzerinde doğuracağı etkileri Lex Monetæ'ye değil, fakat Lex Causæ'ye tâbi olduğunu hükme bağlamıştır. Nihayet 6. maddenin son fıkrası ise ödeme parasının hangi hukuka tâbi olacağı meselesini" ödeme yeri hukukuna" tâbi kılan kuraldır. Getirilen bu kurallarla, MÖHUK. tarafından kurulan sistem tamamlanmış ve Türk kanunlar ihtilâfı hukuku, para hukukundan doğan kanunlar ihtilâfı alanında da önemli bağlama kurallarına sahip hale gelmiştir.

Sabrımıza teşekkür eder, hepinize saygılarımı sunarım.